

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Къабарты-Малкъар Республиканы табиьгъат байлыкъла эмда экология министрине юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны **УКАЗЫ**

1. Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясыны 81-чи статьясыны «б» пунктуна тийишлиликде **ШАУАЛАНЫ Пагону жашы Илиясны** Къабарты-Малкъар Республиканы табиьгъат байлыкъла эмда экология министрине салыргъа.

2. Бу Указ анга къол салынган кюнден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **К. КОКОВ**
Нальчик шахар, 2019 жылны 15 ноябри, №111-УГ

Къабарты-Малкъар Республиканы Тарифле эмда жашау журтлагъа надзор этиу жаны бла къырал комитетини председателини къуллугъун толтургъанни юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны **УКАЗЫ**

1. Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясыны 81-чи статьясыны «б» пунктуна тийишлиликде **МАКУАШЕВ Алим Аджериевични** Къабарты-Малкъар Республиканы Тарифле эмда жашау журтлагъа надзор этиу жаны бла комитетини председателини къуллугъуна болжаллы халда салыргъа.

2. Бу Указ анга къол салынган кюнден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **К. КОКОВ**
Нальчик шахар, 2019 жылны 12 декабри, №124-УГ

Парламент

Миллет проектлени - болжалларында эм толусунлай

КъМР-ни Парламентини спикери **Татьяна Егорова** законла чыгъаруучу органни президиумуну кезиулю жыйылыуун бардыргъанды. Анда «Правительстволу сагъатны» чеклеринде депутатла экономиканы айнытуу министрни орунбасары **Хусен Тимиевни** «Гитче эм орталыкъ предпринимательство, энчи предприниматель башламчылыкны айнытуу» миллет проект республикада къалай тамамланганыны юсюнден докладдына тынгылагъандыла.

Ол белгили этген шартлагъа кёре, Гитче эм орталыкъ бизнесни субъектлерини бирикдирилген тизмесинде КъМР-ден 18423 субъект турадыла, аладан 13 423-сю энчи предпринимательдиде. Алада барысында да орта эсеп бла 42 932 адам урунадыла. Жылны аллындан бери озгъан он айны ичинде уа ала женгилетилген амал бла тёлеген налогу ёлчеме 911,2 миллион сомгъа жетгенди.

Регион проектлени юслеринден айтханда, КъМР-ни Башчысында Стратегиялы айнытуу эм миллет проекте жаны бла советни президиумуну онуюу бла беш регион проектни паспортлары къабыл кёрюлгендиде: «Предприниматель ишни бардырыуу онгларын игилендириу», «Гитче эм орталыкъ бизнесни предприятиялары финанс болушлукъ бла хайырланьрича амалла къурау, ол санда льгота халда», «Гитче эм орталыкъ бизнесни предприятияларын айнытуу», «Эл мюлкеге болушлукъ берииуну системасын къурау эм эл мюлк кооперацияны айнытуу» эмда «Предпринимательствогъа сейирни ёсдюрюу».

Бу ишни чеклеринде РФ-ни Экономиканы айнытуу министрствосу бла КъМР-ни Правительствосу миллет проекте белгиленген жумушланы тамамлаугъа субсидияла бёлуюну юсюнден келишимге къол салгъандыла. Докладчы хар проектни юсюнден энчи айтханды.

Алай бла «Предприниматель ишни бардырыуу онгларын игилендириу» регион программалыгъа кёре, гитче эм орталыкъ предприятиялагъа ырыскы болушлукъну кенгерттирге, 2024 жылгъа дери КъМР-ни къырал ырыскысыны тизмесинде болгъан, бизнесменлеге льгота амал бла берилген объектлени санын 130-ге дери жетдирирге мурат барды. Быйыл а ала 105-ге жетедиле.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Паспортла алыу

Насийхатла, тежеуле, таукеллендириу

Россеини Конституциясыны кюнюнде КъМР-ни Правительствосунда республиканы премьер-министри **Мусукланы Алий** окъууда, спортда, регион

аланы Правительствоу ююю бла шагъырей этиуден башланганды. Ызы бла жашчыкъла бла къызчыкъла, чай да иче, не мурат этгенлерини, не зат сыйгенлери-

энтта бир атлам этесиз. Эндиге дери да окъууда, чыгъармачы эм жамаут ишигизде да жетишимле болдура келесиз, алай ол мындан ары ётерге тюшерик улуу жашау жолугъузну жалаанда бир кесегиди. Сиз къыралыбызны келир заманын къуарыкъласыз, биз а не заманда да къатыгъызда боллукъбуз, башламчылыкларыгъызга тутхчулукъ этерикбиз,-дегенди Мусук улу.

Къуанча КъМР-ни жарыкъландырыу, илму эмда жаш тёлуюну ишлери жаны бла министрини къуллугъун толтургъан **Аюс Кумыков** да къатышханды.

Паспортла берииу бошалгъандан сора Къабарты-Малкъарны Правительствосуну Председатели Мусукланы Алий аланы алгъанланы алгъышлагъанды, мындан ары да жетишимле болдуруларын сыйгенни билдиргенди, саулу къ эм насып тежегенди.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

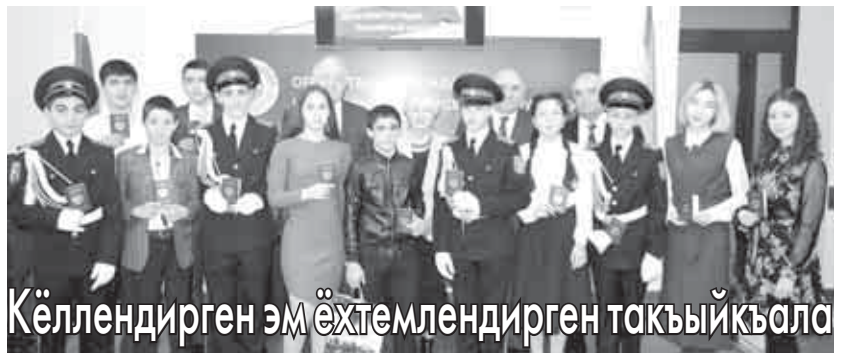

олимпиадалада, чыгъармачы конкурслада айырмалы болгъанлагъа, кадетлени къауумуна да паспортла бергенди.

Министрлени Кабинетини башчысыны школчула бла тюбешиую

ни, келир заманнга планларыны юслеринден хапарлагъандыла.

- Россей Федерацияны инсананын паспортну – ол хар адамны да магъаналы документиди, аны алыу бла сиз абадан жашаугъа

Кёллендирген эм ёхтемлендирген такъыйкъала

Къырал магъаналы байрамлагъа жоралап, Къабарты-Малкъарны Жамаут палатасында республиканы шахарларындан бла районларындан жаш адамлагъа къуанчлы халда паспортла берииу ахшы тёреге айланганды. Быйыл да 12 декабрде – Россеини Конституциясыны кюнюнде - анда 14 жыллары толгъан окъуучулагъа бла кадетлеге къуанчлы халда паспортла берилгендиде.

Байрам жыйылыуу ача, палатаны консультанты **Тёпеланы Асият** сыйбегле Россеини битеу тарыхында 5 Конституция къабыл кёрюлгенин,

аланы хар бири жамаут жашаугъа кесини тюрленулерин кийиргенин, къыралны айныууну жангы атламын ачыкълагъанын эсгергенди. Ахыр конституцияны къурау бла бир мингден аслам автор юч бла жарым жылны ичинде кюрешгендиде. Аны проектине Президент Борис Ельцин 1993 жылны 8 ноябринде къол салгъанды, 12 декабрде 58 миллион адам къатышхан референдумда къабыл кёрюлгенинден сора уа, Баш закон кючюне киргенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Жазылыу – 2020

Жангы жылгъа – «Заман» бла бирге!

СЫЙЛЫ ЖАМАУАТ!

Биз кюн сайын республикабызда тамамланган ишлени газетни бетлеринде ачыкълайбыз, халкъыбызны тарыхыны, маданиятыны, къуанчларыны, жарсыларыны, ниетлерини бла муратларыны юсюнден материалла басмалайбыз. Биз миллетибизни айтхылыкъ адамлары унутулуп къалмазларыны къайгъысын кёребиз, алагъа махтау беребиз. Жаш тёлубюз окъуулу, адепли, жетишимли болуруна себеплик этерге, аны огъурлу жумушлагъа кёллендирге кюрешибиз. Ахшы адет-тёрелерибизни, ана тилибизни сакълауу энци эс бёлебиз.

БИЗНИ БЛА КЪАЛЫГЪЫЗ, «ЗАМАННГА» ЖАЗЫЛЫГЪЫЗ!

Ол хар юйорге жангыз да хайыр, игилик келтирликди.

Бизни индексбиз - 51532

А.Х.Ныровха «Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы журналисти» деген ат атауну юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

Кѣп жылланы бет жарыккылы ишлегени эмда Къабарты-Малкъар Республиканы асламлы информация органларыны айныуларына юлюшюн къошханы ючюн **НЫРОВ АУЕС ХАБИЖЕВИЧЕ** – «Баксанский вестник» газетни баш редакторуну орунбасарына - «Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы журналисти» деген ат атаргъа.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **К.КОКОВ**
Нальчик шахар, 2019 жылны 13 декабри, №126-УГ

С.М.Ризаевге «Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы къурулушчусу» деген ат атауну юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

Къурулушда кѣп жылланы бет жарыккылы ишлегени ючюн **РИЗАЕВ САЛАДИН МАГОМЕДОВИЧЕ** – «Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы къурулушчусу» деген ат атаргъа.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **К.КОКОВ**
Нальчик шахар, 2019 жылны 13 декабри, №127-УГ

С.А.Бифовха «Къабарты-Малкъар Республиканы эл мюлкюню сыйлы ишчиси» деген ат атауну юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

Эл мюлкюню айнытыугъа къыйын салгъаны эмда кѣп жылланы бет жарыккылы ишлегени ючюн **БИФОВ СЕФ АМДУЛОВИЧЕ** – чекленген жууалпылыгы болгъан «Малка» биригиуну производство жаны бла директоруна - «Къабарты-Малкъар Республиканы эл мюлкюню сыйлы ишчиси» деген ат атаргъа.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **К.КОКОВ**
Нальчик шахар, 2019 жылны 13 декабри, №128-УГ

Н.В.Савченкогъа «Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы врачы» деген ат атауну юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

Саулукъ сакълауу айнытыугъа уллу къыйын салгъаны, бийик усталыгы эмда кѣп жылланы бет жарыккылы ишлегени ючюн **САВЧЕНКО НАТАЛЬЯ ВЯЧЕСЛАВОВНА** – Май муниципал районну «Ара район больница» къырал бюджет саулу къырал учреждениасын баш врачны клиника-эксперт иш жаны бла орунбасарына - «Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы врачы» деген ат атаргъа.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **К.КОКОВ**
Нальчик шахар, 2019 жылны 13 декабри, №129-УГ

Солуу кюнню кѣчюрюню юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

Солуу эм байрам кюнлени ишчиле тап хайырланырча этер муратда **БЕГИМ ЭТЕМЕ:**

1.Къабарты-Малкъар Республиканы къырал къулукулларында, Къабарты-Малкъар Республиканы къырал граждандар къулукулларында ишлегенге, Къабарты-Малкъар Республиканы къырал органлары башха ишчилерине, Къабарты-Малкъар Республиканы къырал органлары бойсунууларында болгъан организациялада урунганлагъа солуу кюнню 2019 жылны 28 декабринден 2019 жылны 31 декабрине кѣчюрюге тийишлидиле.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **К.КОКОВ**
Нальчик шахар, 2019 жылны 13 декабри, №125-УГ

Миллет проектлени - болжалларында эм толусунлай

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

«Гитче эм орталыкъ бизнесни предприятиялары финанс болушлукъ бла хайырланырча амалла къурау, ол санда льгота халда» регион проект а Миллет гарантия системаны, льгота кредитлени, микрофинанс организацияланы себепликлерин кѣбейтиуге бурулупду.

Хусен Тимижевни айтханына кѣре, «Гитче эм орталыкъ бизнесни предприятияларын айнытыу» проектни чеклеринде 2024 жылгъа дери экономиканы бу бѣлюмюнде ишлегенлени санын 74 мингге жетдирирге борчла салынгандыла. Бу программагъа тийишлиликде, «Мени бизнесим!» ара ачылгъанды. Анда уа компанияланы келечилерине ангылатуу, билим бериу, финансла бла жалчытуу жумушланы тамамларгъа себеплик этиледиле.

«Эл мюлкюге болушлукъ бериуну системасын къурау эм эл мюлк кооперацияны айнытыу» программагъа кѣре, 2024 жылгъа дери бу сферда ишлегенлени санын 887 адамгъа дери жетдирирге, агропромышленный комплексде гитче эм орталыкъ бизнесни предприятияларын къуаргъа белгиленеди.

Бу жумушлагъа ахча грант халда («Агростартап» грант) эмда эл мюлк кооперативлеге къырал себеплик этиу борчланы чеклеринде бѣлюнгенди. «Агростартап» программагъа къатышыргъа сойгенле заявкаларын 7 октябрьге дери берирге боллукъ эдиле. Битеу да бирге 328 компания къатышханды конкурсха, аладан 66-сы сайланганды.

«Предпринимательствогъа сейирни ёсдюрю» программаны адамланы бизнес бла юреширге кѣллендирир, гитче эм орталыкъ бизнесни предприятияларыны

санын ёсдюрю мурат бла бардырылады. Анга кѣре болушлукъ 30 жылгъа дери жаш адамлагъа, ол санда студентлеге, тиширыулагъа, 45 жылдан таматалагъа, ишсизлеге, сакъатлагъа, ёксюзле тургъан интернатланы бошаганлагъа берилгенди.

Докладны сюзге, Татьяна Егорова миллет проектлени толтургъанда Эл мюлк министерство, сейирлери болгъан башха ведомстволар бла байамлыкъларны кючлерге кереклисине эс бургъанды.

Спикерни орунбасары **Жанатайлы Салим** быйыл файдан алынган бирикдирилген налогну ёлчери башхаладан аз нек болгъанын билдире сойгенди. Хусен Тимижевни айтханына кѣре, аны сылтаулары кѣпдюле, болсада министерство тийишли мадарла толтурады.

Депутатла дагъыда Гарантия фондну, бизнес-инкубаторланы хайырлыкъларыны, районлада гитче эм орталыкъ предприятияла къурауу юслеринден да соргъандыла.

Жыйылууда айтылгъан эсге алынып, президиум тийишли эсгертиулени къабыл кѣргенди.

Ызы бла «Суу объектлени сакълауу эм хайырлануу халланы бир низамгъа келтириуну юсюнден» республикалы законну 3-чу эм 9-чу статьяларына тюзетиле сюзюлгендиле. Президиумда федерал законланы проектлерине, башха субъектледе депутатланы законодательный башламчылыкъларына да къаралгъанды.

Депутатла Парламентни кезиулу жыйылуун 24 декабрьде бардырыгъа онуюлашхандыла.

КЪМР-ни Парламентини пресс-службасы.

Кѣллендирген эм ёхтемлендирген такыйкъала

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Паспортланы берирден алгъа окъучулагъа къыралны белгилерини юсюнден викторина да къураылганды. Ала Россейни байрагыны тюрсюнлери къаллай магъананы тутханларын, герб нек керек болгъанын, гимни сѣзлерин бла макъамын кимле жазгъанларын, къыралгъа къаллай бир субъект киргенин, паспортла къачандан бери жюрютюлгенлерин эм латин тилден къалай кѣчюрюлгенин айтыргъа керек эдиле. Соруулагъа тюз жууапланы **Эльдар Исмаилов**, **Кантемир Пшук** бла **Инал Куашев** бергендиле, ала сауыалагъа тийишли болгъандыла.

Сабийлени быллай магъаналы кюнлери бла палатаны башчысы **Хазратали Бердов**, аны орунбасарлары **Людмила Федченко** бла **Атталаны Жамал**, Россейни Жамауат палатасыны келчиси **Заурбек Нахушев** алгъышлагъандыла.

Бюгюн сиз абадан жашаугъа биринчи атамыгъызы этесиз. Сиз алыкъа усталыкъ сайларгъа, билим алыргъа керексиз, тутхан ишигизде жетишимли болуругъузну тежейме. Алай мени тилеригим – ата-аналарыгъызы бир заманда да унутмагъыз, алагъа сойме-клики битеу жашауугъузда жюрегигизде

ѣтдюрюгюз. Юйретген устазларыгъыз эшигизде къалсынла. Туугъан республикагъызын, къыралыгъызын сойюгюз, насыплы болугъуз, - дегенди Хазратали Бердов.

Людмила Федченко уа жаш адамлагъа паспорт алгъанлары бла кѣп эркинликле берилгенин, алай аланы жамауатны, къыралны аллында да жууалпылыкълары ёсгенин эсгертгенди. Сиз, къыралыгъызын чынтытты граждандарыча, законланы тутугъуз, алагъа бузукълукъ этмегиз. Керек кюнде уа Ата журтну къорууларгъа да хазыр болугъуз, дегенди. Атталаны Жамал, бу кюн аланы эслеринде къаллыгъын белгилей, жашауу жоллары кенг, ариу, жарыкъ болурун, демениги къыралда туугъанлары аланы огурулу ишле этерге кѣллендирир тежегенди. Заурбек Нахушев а бар муратлары толурлары тилегенди.

Алай ариу алгъышла бла паспортларын **Асанланы Амирхан**, **Ребзэка Индреева**, **Князланы Алим**, **Викторы Крамарова**, **Эльдар Исмаилов**, **Кантемир Пшук**, **Инал Куашев**, **Ёзденланы Эльмира**, **Азрет Хамуков**, **Эристауланы Марат**, **Дарина Шаова**, **Алимбек Шадов** алгъандыла. Ахырында жаш адамла палатаны келчилери бла бирге суратха тюшгендиле.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

ТЮБЕШИУ

Инвестицияланы кёбейтиүню, кредитни багъасын азайтыүню амаллары сюзюлгендиле

Кёп болмай КъМР-ни Экономиканы айнытыу министрине къуллугъун толтурган **Рахайланы Борис** «Гитче эм орта предпринимательство эм бу жаны бла башламчылыкъга болушуу» миллет проектни чеклеринде республиканы бизнесменлери бла тубешиу бардырганды. Анда инвестицияла, коммерциялы кредит алыу бла байламлы проблемаланы, ортакъга берилген жер юлюшлени

цент, тыш кыралныкылага уа сегиз процент болганы да туура этилгенди. Програма регионлада корпорацияны аккредитациясын ётген лизинг компаниялада бардырылады. Бююнлюкде аллай офисле Татарстан, Башкъортостан, Саха (Якутия) республикалада эм Ярославль областьда ишлейди. Алага кыралны къайсы регионундан да предпринимательле барырга боллукъдула. Жаланда

эмда башха тамамланьырга керекли жумушланы да сюзгендиле. Анга КъМР-ни предпринимательлерине болушлукъ этген фондун таматасы Залим Кайсынов, «Альфа Плюс», «СтройМаш», «СадСервис», «Агрохолд», «Кабардинские яблоки» эм башха биригиулене келечилери да къатышхандыла.

Рахайланы Борис гитче эм орта бизнесни айнытыу жаны бла республика беш федерал проектке къошулганын, аланы хар бири да мюлк, ахча, информация эм методология жаны бла жалчтылынганларын билдиргенди.

Жыйылыуда предпринимательлеге лизинг жаны бла болушлукъ тапдырууну юсюнден да сазгынылганды. Бу жаны бла Гитче эм орта предпринимательствону айнытыуну федерал корпорациясыны льготалы лизинг программасы ишлегенин, анга кёре МСП-ни келечилерине оборудовани алырга 3 миллион сомдан башлап 200 миллион сомга дери берилгени да айтылганды. Жылга тёлере керек процент ставканы ёлчеми Россейде этилген оборудовани ючюн алты про-

аны юсюнден Предпринимательлеге болушлукъ тапдырган аралага неда МФЦ-ни бёлюмлеринде «бизнес-терезеге» билдирирге керекди.

Къабарты-Малкъарда инвестиция болумну игилендириуге жангы проектлени бардырыу жаны бла стратегия башламчылыкъланы агенствосу дайым къайгырганлай турады. Аны хайырындан эки жылны ичинде республика 76-чы жерден 42-чиге чыкыганды.

Рахай улу айтханга кёре, республикада инвестиция болумну саулай иги жанына турлендирир ючюн власть органла бла предпринимательле тири байламлыкъда ишлерге, кыралны жанындан бизнесе тап марда-право база къуралырга, энергоресурслага тынчыракъ къошулурча этилирге керекди. Аны бла бирге предпринимательле да законну бузмай ишлерге борчлудула.

Тубешиуну чеклеринде министр предпринимательлени дагыда кёп торлю сорууларына жууапла бергенди.

КУРДАНЛАНЫ Сулейман.

Къайгырыу

Эл мектеплеге - автобуса, ара шахарга уа - терк болушлукъ берген машинала

Орта кюн Нальчикде Абхазия майданда «Россейни автотрому айнытыу» кырал программаны чеклеринде республиканы эл школларына 45 «ПАЗ», «Ford Transit» автобуса эм Катастрофаланы медицинасына бла Терк медицина болушлукъ берген аралага «В» категориялы беш машина берилгенди.

КъМР-ни жарыкъландырыу, илму эм жаш тёлону ишлери жаны бла министрине къуллугъун толтурган **Ауес Кумыков** айтханга кёре, автобусланы бир къаууму эскилени алышдырыкыдыла, башхалары уа жангы маршрутла бла жюрюкдюле. Аланы жыйырма эки адам олтурурча жерлери барды, къорккусузлукъну мардаларына да толусунлай келишедиле, ишлеген кезуелери он жылдан сора тауусулукъду.

Республикада мектепленд иги да узакда чашагъан сегиз минг чакълы сабий барды. Энди жангыртылган техниканы хайыры бла

ол проблеманы тамамларга онг табылганды. Мындан арысында да техника бла жалчтыууга эс бурулганлай турлукъду, тинтиуле бардырылыкыдыла эм районланы излемлерине да къараллыкыды, деп къошханды **Ауес Мухамедович**.

Бу жол автобус къоллу болганынаны санында Хасания, Жангы Малкъар, Огъары Бахсан эм Тырныауз шахар да бардыла.

Хасанияны 16-чы орта школуну таматасыны орунбасары **Холамханланы Юля** билдиргенге кёре, бююнлюкде мектепде беш жюз сабий окуйду. Аланы жетмишден кёбюсю эл кыйырларындан жюрюгенлери себепли алага кыйналырга тышеди. Энди жангы автобусу хайырындан аланы, эки-юч реис этип, мектепге къорккусуз келтирирча боллукъду.

Бызынгыны орта школуну таматасы **Халаланы Тахир** а, эл уллу болмаганылыкыга, окуучула районда, республикада да бардырылган

олимпиадалага, конкурслага, эришулеге, ЕГЭ-ге да терк-терк жюрюгенлерин айтады. «Бу сагъатха дери эски «ПАЗ» автобусну хайырланып турганбыз, аны болжалы эртте тауусулганы ючюн алышырга керек болганды. Бююн а бизге «Ford Transit» автобус берилгенине бек къууанганбыз», - дегенди ол.

Огъары Бахсанн школунда 56 сабий окуйду, аны садигине да 35 гитче жюрюйдю. Аланы бир къауумлары къоншу элден келдиле, окуучула бла Нальчикге, элгеге да барырга тышеди. «Энди жангы автобус берилгени бла транспорт жаны бла тыйгычыбыз боллукъ туюлдо. Аны бла байламлы кесими эм коллегаларымы да атындан кыралны, республиканы эм районну да таматарына жюрек ыразылыгымы билдире суюме», - дегенди мектепни таматасы **Гежаланы Шамкъыз**.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

ХУРМЕТЛЕУ

Фахму къудуретин, инсанлыгын да жылы сёзле бла эсгергендиле

Тюнене Нальчикде белгили малкъар актриса Кючмезланы Наныуну къызы Шарифа жашап турган юйде эсгерте кыанга салынганды.

Ол огурулу иште аталган митингни Къулийланы Къайсын атлы малкъар кырал драма театры директору, КъМР-ни,

этиуге кыйын салганлага – энчи республиканы Правительствосун таматасы **Мусукъланы Алииге**, башха онуочулага, Маданият министрствого, жамауатха да ыразылыгын айтханды.

Ызы бла митингни бардыргъан **Аталаны Азвор** сёзюню А. Шогенцуков

КъМР-ни сыйлы актрисасы **Къулийланы Элизат** Шарифа Нануевнаны бек жылы эсгергенди. Ол, аны халаллыгыны юсюнден айта: «Бек жарык, огурулу адам эди, аламант актриса. Вьетнамда уруш баргъанда, ол бир къауум ол миллетли адамны иги кесек заманны юйюнде тутханды. Бизге да алай ачык жюрекли, ачык къоллу болганды. Баш иеси, жангыз кызычыгы да ёлюп, кесини къайгысы толуп турса да, саулуугу аман болганында да къарамай, жаш коллегаларына къайгырыуну кыймаганды. Къайсыбызга да эс тапдырганлай турганды. Мени да, тенглерими да кёп затха юйретгенди», - дегенди.

КъМР-ни сыйлы артисти **Юрий Балкаров** бир кесек заманны ол фахмулу, ич сезими бийик болган актриса бла бирге ишлегенин, ол заманлада аны ала кёрген адамлыгы, огурулуугу да анга, аны киби жаш адамлага юлгю болганлай кыялгарларын белгилегенди.

Къулийланы Къайсын атлы малкъар кырал драма театры баш режиссёру, КъМР-ни искусстволарыны сыйлы къуллукъчусу **Атырзаланы Магомет** 1935 жылда Москвада артистлеге окуррга жаш адамланы сайлагъанда, Илья Судакон холамлы кызычыкны фахму тагыларын кёруп, студияга алганын, ол аны курсунда окуганын, ол студия юч диплом спектакль бла Нальчикге

кыайтханда, Шарифа Нануевна Лопе де Веганы «Къый шауданында» Лауренсияны сыфатын къураганын эсгергенди. Ол: «Театр критик И. Шинник ол юнюн юсюнден статьясында: «...Кючмезланы Шарифа уа кёпню кёрген ара шахарчы къараучуланы кесини жангылыгы бла, фахму кючю бла сейирге къалдырганды. Лауренсияны ролун ойнай, ол Ермолованы, аны фахму бийиклигин къатлаганды», - деп жазганды. Нальчикде аланы биринчи юнларына Мечиланы Кязим да келип, Шарифаны махтаганын эсгерип тургандыла», - деп да къошханды.

Тукъумну атындан история илмуланы кандидаты **Кючмезланы Мария** сёлешгенди. Ол ары келгенге, бу иште кыйын салганлага да жюрек ыразылыгын билдиргенди.

КЕРТИЛАНЫ Сакинат.

КъМР-ни да халкъ артисти **Жангоразланы Мажид** ачханды. Ол, театры мурдорун салган тёлону ыразылыкъ сёз бла эсгерип, актрисаны жашау эм чыгармачылыкъ жолундан кысыха билдириу этгенди. Ызы бла Театры жылында бизде бек фахмулу актрисаны атын ёмюрлюк

атлы къабарты кырал драма театры директору **Руслан Фировха** бергенди. Ол Кючмезланы Шарифа биринчи таулу студиядагы артистлени бек фахмулуларындыр бири болганын белгилегенди эм аланы ызыларындан келгенле тамата тёлону эсде тутарга борчлудула, дегенди.

УЛЛУ ХОРЛАМНЫ 75-ЖЫЛЛЫГЫНА

Антына ахыр сагъатларына дери кертичилей къалганды

Мақытланы Исхакъ эмда аны төрт жашы – Юсоп, Сафар, Магомет, Жагъафар – Уллу Ата журт урушка къатышхандыла. Хапарыбыз а Магометни юсюнденди. Аны жигитлигини юсюнден а ма бу шартла шагъатлыкъ этедиле:

1943 жылда 3 апрельде «Комсомольская правда» газетге 052-чи номерли аскер бөлүмден капитан Михаил Иляхинскийден письмо келеди. Анда ол былай жазды: «Редакцияда ишлеген хурметли жолдаш! Озгъан жылны жайында «Комсомольская правдада» бизни аскер бөлүмден беш солдатны, шимал-кавказчы жашланы, письмолары басманланганды. Ала бир жерлилерин тауларын эрлеча къоруларгъа чакыргъандыла эмда кеслери уруш этген жерледе фашистлени ууатыр ючюн къолларындан келгенни аямазгъа сөз бергендиле.

Ол жашладан бири батыр малкъарлы Мақытланы Магомет болганды. Бу кюнледе ол, кесини борчун ахырына дери толтуруп, чынтты жигитча өлгенди. Ол батыр уланы сөзю бла иши бир болгъанларыны юсюнден окъучулагъа хапар айтырымы менден бизни солдатларыбыз тилегендиле.

Душманны тылында аскер операцияны бошап, бизни отряд артка кетип башлагъанды. Ызыбыздан сургенле болсала, аланы тыяргъа солдатланы къауумун къойгъанбыз. Батыр пулемётчу Мақытланы Магомет да аланы араларында болгъан

ды. Отрядны баш кючлерини артка къайгысыз кетиулерин жалчытыргъа деп, алагъа буйрукъ алай эди.

Немислиле бизни килени ызырындан сайлама егерледен эки къауумну жибергендиле – 120 адамны. Командир аскерчилерине къорулануыгъа гюрен тохтаргъа буюргъанды. Алай бла гитлерчи егерле, къуршоугъа тыюп, къысха сермешде жокъ этилгендиле.

Егерле экинчи къаууму уа артка кетерге бек ашыкъганды. Бизни солдатла аланы төрт жоз метрни къуугъандыла. Болсада немислиле улуу болмагъан дуптурладан биринде бегинирге онг тапхандыла. Алагъа болушлукъ келгенден сора, гитлерчиле жангыдан атакагъа кетюролгендиле. Бизни аскерчилерибизге тапсыз жерде тохтаргъа тыюшген эди: анда-мында гитче терекчиле өсген батмакъны къатында. Андан сора да, немислиле бизни киледен аслам эдиле. Бир нечха пулемётдан от ачып, ала алгъа тебиргендиле.

Совет аскерчиле уа, битеу кючю салып, душманны тыяргъа керек болгъандыла. Буйрукъ алай эди. Аны себепли уа ала къызыу сермешге хазыр болгъандыла. Немислилене иги да жууукъ келмеге къюп, къолларында болгъан битеу сауутладан от ачхандыла. Къабарты-Малкъарны махтаулу жашы Мақытланы Магомет бу сермешде кишилики бла жигитликини юлгюсюн кюргюзгенди. Къол пулемётну артына жатып, душ-

ман солдатланы аяусуз атханды. Пулемётну бир кесеги къаргъа батылып, атаргъа амал болмай къалганды, Мақыт улу аны къолунда тутханлай, ерге сюелип, ёшюн ургъан фашистлеге окъаланы жаудургъанды.

Немислиле битеу кючю батыр совет пулемётчуну юсюне бургъандыла. Ауур жаралы болуп тургъанлай да, ол атханын тохтатмагъанды. Алайда Магометни окъларындан 25 фашист солдат къар юсюнде сойлангандыла. Аны кесине уа дагыда бир нечха окъ тийгенден сора, жигит пулемётчу къопмазча жыгылганды.

Мақыт улуну пулемётун къызыл аскерчи Шаповалов алганды. Ол да алайда 15 немислини къалпагъанды. Алай бла гитлерчилени атакалары тохтатылганды.

Ала дагыда юч кере кетюролгендиле атакагъа. Бизни

жигит аскерчилерибизни аз къаууму, сюйген теңгери Мақытланы Магомет ючюн дерт жетдире, юч кере да фашистлени алгъа жибермегендиле. Алай кеслеринден да адам аз къалганды. Немислиле, къызыл аскерчиледен энди хазна адам къалмагъан сунуп, мыллыкларын алгъа атхандыла. Ол кезуде аскер бөлүмюню комсомол организациясыны секретары Георгий Урбанский, секирип, ерге туруп:

«Алгъа, жашла! Алгъа! – деп къычырып, нёгерлерин ызындан тизгенди. Немислилене атакалары бу жол да артка ытырылганды. Урбанский өлгенди, алай бизни аскерчилерибиз артка бир атлам да этмегендиле. Он сагъатны баргъан сермешде ала эки жоз гитлерчи солдатны бла осрицерни къыргъандыла. Ахырында бизникле душман бла къол сермешге киргендиле, бир обер-лейтенантны бла эки солдатны жесирге алгъандыла.

Къоруларгъа къалгъан аскерчилерибизни жигитликлерини хайырындан бизни отрядыбыз белгиленген жерге къоранчыз жетгенди».

Дагыда бир шарт. 2005 жылда Карелия Республиканы Миллет архивини директору О.Г. Чистяков республиканы законла чыгарыуучу Жыйылыууну аппаратыны таматасы Е.Н. Акантьевге письмо жибергенди, ол а аны бизни республикагъа ийгенди. Анда былай жазылганды:

«Хурметли Евгений Николаевич! Уллу Ата журт урушну жылларында Карелияда жо-

улгъан Мақытланы Исхакъны жашы Магометни къадарыны юсюнден материалланы тинтип, быллай шартла ачыкълагъанбыз: 67-чи теңгизчи жау аскер бригаданы ефрейтору Мақытланы Исхакъны жашы Магомет 1920 жылда туугъанды. Карелияда уруш этгенди эмда 1943 жылда 18 февральда Топозеро деген келно тийресинде өлгенди. Лоух району къорулай жан берген аскерчилени (алты минген аслам адамы) сюеклери 60-чы жылда Сосновый деген элде къарындаш къабырлада бастырылгандыла. Къабырлада Мақытланы Магометте эсгерте салынганды. Сосновый элени Маданият юйюнде Аскер махтаулыкуну отоуу къуралгъанлай да кеп жыл болады. Анда уруш жылланы юсюнден кеп экспонатла эмда документле жыйышдырылгандыла. Мақытланы Магометни сураты Лоух району азатлар ючюн баргъан къаны сермешде жоюлгъан аскерчилеге аталгъан стенде тагылылганды».

Гитлерчи фашизм ууатылгъанлай, совет халкъ Уллу Хорламны болдургъанлай 75 жыл болуп келеди. Алай не кеп заман озса да, адам улун кюйсоз зорлукъдан къутхаргъанлай атлары унутулурга керек тойюлдюле. Биз батырлыгы бла миллетибизни атын айтдыргъан Мақытланы Магометча жашларыбызны эзде тутарга, алагъа хурмет этерге, баш ургъанлай туругъа борчлубуз.

ТЕКУЛАНЫ Хауа.

Концерт

Таркъаймаз шуёхлукъну белгилеген байрам

Бу кюнледе Нальчикде Музыка театрда Къарачай-Черкесни эм Къабарты-Малкъарны араларында байламлыкълагъа аталгъан жылны чегинде «Элбрус» тепсеу ансамблени бла КъЧР-ни Къырал филармониясыны белгиле жырчыларыны «Мени туугъан жерим» деген концертлери болгъанды. Аны КъЧР-ни сыйлы артисти Артём Разин бардыргъанды. Ол тепсеулени бла жырланы араларында Кавказны ариулууну, мында миллетли шуёхлукъларыны, эрттелиги культуларыны юсюнден тынгылы хапар айтханды.

Къууанч «Элбрус» атлы музыка композиция бла башланганды. Сахнада - акъ башлыкъладан этилген Минги тау. Аны тюбюнде къара жамычыла бла бетлерин таугъа буруп сюелген эр кишиле. Бу къысха композицияда элбрусчула Кавказда жюрюген тепсеулени талайны кесеклерин кюргюзгендиле. Къабыргъада уа – Кавказны табиғъатыны ариу суратлары бири

бирин алышындыра баргъандыла.

Ызы бла сахнагъа КъМР-ни культура министрени къуллугъун толтургъан Мухаддин Кумахов бла КъЧР-ни культура министрени Рамазан Бороков чыкъгъандыла. Рамазан Хамидович быйылгъа эки къоншу республиканы араларында байламлыкъ жюрютоуноу жылы деп аталгъанын, жыл бошала тургъанын, алай а ёмюрледен бери да шуёхлукъ

жюрютген миллетлени араларындан жылыу кетмезлигин белгилегенди. Мухаддин Лялошевчи да бара тургъан жыл не жаны бла да бай болгъанын, алай а Къарачай-Черкесни бла Къабарты-Малкъарны араларында культура, экономика жаны бла да энчи байламлыкъла жангыргъанларын, бизге бир бирден жууукъ эгеч-къарындаш да болмагъанын чертгенди.

Ол ингерде музыка театрда келгенле къарачай-малкъар тыюз тепсеуге, озайгъа, абезехге, къыз тепсеуге, къабартылы кафагъа, черкес тау тепсеуге, дюгер хонге, абазинли квашаргъа, ногъайлы айланайгъа эм башха учундургъан тепсеулеге къарагъандыла.

Жыр бла да къууандыргъандыла къараучуланы къарындаш къонакъла: Къарачай-Черкес Республиканы Къырал филармониясыны артистлери – Нальчикде искусстволаны Шимал-Кавказ къырал институтунда окъуп кетген жаш, КъЧР-ни сыйлы артисти абазинли Меремкулов Ачар, черкесли Фатима Китаева, ногъайлы Насыпхан Сикалиева, къарачайлы Батчаланы Таулан эм да КъЧР-ни сыйлы артисти оруслу Ярос-

лав Шекланов Ата журтха – Кавказгъа бла Россейге, къоншуда жашагъан кеп миллетлени шуёхлукъларыны юсюнден жырлагъандыла.

Кавказ тепсеулени техникалары къыйынды, ол усталыкъны сайлагъанлагъа улуу къарыу, иннет кюч да керекдиле. Бу «Элбрус» ансамбль кюргюзген тепсеуле уа, аны энчи белгилерчады, эрттеги ата-бабаларыбыздан къалгъанладыла. Алада өтген ёмюрлени тылпыулары, къыймылдаулары, жюрек таралыулары, къууанчлары да сакъланадыла. Аланы айтхылыкъ ата-бабаларыбызгъа тийишли болурча толтуруу а улуу къыйын салыуу излейди.

Излемни, сайлауу жолундадыла элбрусчула. Тепсеу коллектив саулай да, сейрлик оркестр – юч къобузчу, юч дауурбасчы, сыбызгычы, башха музыкантла да, аланы юйретгенле да махтаугъа тийишлидиле.

Терк кавказ тепсеуле бла аламант къанатлы жырла бир бирлерин алышындыра, шуёхлукъну байрамына келгенле таза да зауукълукъ алгъандыла.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Кыйын жолда биринчи атамла

Ол Хасанияда тууганды, өсгөндү. Анасы кыбартылы эди, ол дунясын эрте алышып, өксюз болган Исмайлыны ата-ана жаны да бирча кыбултуп өсдүргөндиле. Атасы ат боюнунда элтип, Нальчик тийресинде Молланы хуторда кыралган интернетта кырууга бергенди. Жашчыкны искусствого жолу андан башланганды деге болуктуду.

Интернатдан сора Исмайыл Бештауда фабрикага, заводга ишчиле хазырлаган факультетте (рабфак) окутулган. Аны тауусуп келгенде, жашха онжети жыл да болмаганды. Нальчикке кыайтанлай, ол Москвадан комиссия Театр искусстволаны Луначарский атлы кырал институтуна (ГИТИС) малкыр студия жыя турганын эшитеди да, атасы да кел эдирип, ары барганды.

непоезд 14-60», Мольерни «Скапенни хыйлалары» деген пьесаларына кере спектакль хазырлап келгенди. Аланы малкыр тилге кыулийланы Кыйсын кечюргенди. Ол оюна жангы кыурала келген театры онгун, хар бир ак-

ча ишленгенди. Ала А. Корнейчукну «Платон Кречет», К. Симоновну «Парень из нашего города», Г. Мдиванини «Батальон западха барады», К. Гольдонини «Кьонакь юйно меси» деген пьесаларына кере

ню аллында, «Аршин мал алан» деген азербайджан комедияны салганда, Исмайылга баш рольладан бири жеткенди. Болсада сюрюн палахы аны жолун кесгенди.

Рахайланы Исмайылны юйюрю Кыргызстанга тыш-

Исмайыл кеси да жазганды. «Шуёхлукну жыры», «Жаш тёлню вальсы», «Шуёхла, келгиз, бирге жырайык» деген жырла аныкыдыла. М. Горький атлы орус театр а аны «Тауладан кыагыт» деген пьесасына кере спектакль салганды. Ол дагыда «Ассалам-алекум, шуёхларым!» деген китапны, «Алай да болады» деген пьесаны, назмуланы, статьяланы, очеркени да автордуу.

Исмайыл кеп жууаплы жерледе урунганды, кыйда да аны иши бийик даражалы болганды. Халкыбызны алапат жашы жашаудан 2005 жылны 20 мартында кетгенди.

«Мелек кибик чыктыган эди мени аллыма...»

Тепеланы Алим, Рахай улун эсгере, бир кере Кыргызстанда Локиланы Кыйсын бла анга келгенлерин, ол аны малкыр тилде жыраларын радиога жаздырып, халкыга эшитиргенди айтты: «Ол жылда Исмайылны ол этени таза жигитлик эди!» – деген эди.

Жеттеланы Мустафир а: «Исмайыл мелек кибик чыктыган эди мени аллыма бир кыппакыра кюнумде, бирле, мени жазганыма болмачы сылтаула табып, кыанатларымы кесгенде, деп эсгергенди. Ол кюн мен анга жолукмасам, не боллугун билген кыйынды...»

Мен Рахайланы Исмайыл бла 1980 жылда студент заманды радиокомитетте танышханма. Ол, мени ким болганымы, не бла кюрешеними соруп: «Ала-мат тукумданса! Игилеригиз кепдоле. Алагы ушал!» – деп, кел эдиргени эсимден бир заманда да кетмейди. Биринчи кереген жаш адамына алай ариу сөзле айтхан таматаны жашауга, хар адамга да сейри уллу болганы эсимде кыалганды. Ол алапат адамга хар бир тыбегеним ол оюму кучлей барган болмаса, азайтмаганды.

Юйор насыбы

Исмайыл юй бийчысы Тамара бла эки жаш өсдюргенди. Таматасы Анатолий КМР-ни, КЧР-ни, Ингуш Республиканы, Шимал Осети-Аланияны да искусстволарыны сыйлы кыулукчуусу, искусствоведенианы доктору, профессор, бюгюн Шимал Кавказны искусстволарыны кырал институтуну ректорду. Акылына, килимине бийик багга бере, кырал таматала аны кеп тырлю жууаплы кыулуклада сынагандыла – ол РФ-ни культура министрени экинчиси, РФ-ни Эсеплеучю палатасыны консультанты, Петербургда дунягга белгилы Марин театры директоруну орунбасары болуп да ишленгенди. Кыйда да бет жарыкчы болуп, миллетин кыуандырып турады.

Аны кичиси Тенгиз а жашауун аскер кыулук бла байламлы этгенди. Кеп жылланы Санкт-Петербургда турганды. Бусагатта солудуады. Жашла экиси да Нальчикке жыйылгандыла. Тукум адамлары болганлары себепли, жамауатда не тырлю ишге да тири кыатышып, халкы сыйген аталарыны намысын бютюдан кучлеп жашайдыла.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Халкыбызны ахшы улангары

Малкыр халкыны маданият хазнасын саклауга, аны андан ары айнытууга кеп кыйын салган белгилы адамыбыз, актёр, режиссёр, драматург, КМР-ни искусстволарыны сыйлы кыулукчуусу Рахайланы Исмайыл тууганлы бу кюнледе 100 жыл болады.

Сахна, музыка искусстволаны да унутулмаз устасы

Ак кыалы Москвада

Ала отуз адам болгандыла. Ол насыпты заманлары эди сайланган таулу жашланы бла кызыланы. Кеслери да ара шахарда искусствону, культураны ортасына тышгенди. Кюндюз институтта дунягга атлары айтылган уллу артистлени, режиссёрланы, алимлени дерслерине тынгылагандыла, ингир сайын а белгилы театрлага, концерт заллага, музейлеге, тырлю-тырлю кермючлеге жюрюп, айтхылык актёрланы танып, аладан дерс алгандыла.

Беш жаш болуп, Рахайланы Исмайыл кыулийланы Кыйсын, Кючюкланы Магомет, Чабдарланы Хызыр, Жантууланы Азвор, общежитте бирге жашагандыла. Жаланда таулу жашланы бла кызыланы араларында уггай, сау институтта да юлгоге келтирирча айрма болганды Исмайыл. Бек биринчиден, орус тилни иги билгенди. Ол жаны бла нёрлерине да болушханды. Иги окууп, Сталин атлы стипендия алып турганды.

Малкыр сахнада

1940 жылда биринчи студия Лопе де Веганы «Кый шадан», Вс. Ивановну «Бро-

тёрну усталыгын, фахмусун шарт кёргозтгенди.

1940 жылда 26 октябрде профессионал малкыр театр «Кый шадан» деген спектакль бла биринчи театр сезонун аччанды. Кеп да бармай а ГИТИС-ни режиссёр бёлюмю бошаган Гелаялы Рамазан сахнада биринчи «Кыанлы кыалын» деген профессионал миллет спектакльни хазырлап башлаганды. Аны кыраучула тыз да Улуу Ата журт уруш башларыны аллында кёргенди. Анда Исмайыл Ахматны сыфатын кырауганды. Аны ол ишин театр кесаматчы Я. Бродский «Молодой сталинец» газетте (1941 жыл 6 июнь) спектакльни юсюнден жазган статьясында бек махтады: «Ол жашау кюнден толуду», – дейди.

Тынчылыксыз заманла

Театрыны айныр заманы болса да, Улуу Ата журт уруш башланып, эр кишилени асламысы ары кетгенди. Артистлени кёбюсю - тишируула. Мында кыалганда, ол санда Рахайланы Исмайыл да, малкыр сахнаны отун ёчюлтмей, тыпырын суутмай, кьолдан келгени-

Исмайыл артистле бла бирге.

спектакльле салгандыла. Аланы биринчи экинде баш рольланы Рахайланы Исмайыл бла Кыйдайлыны Маржан ойнагандыла.

Артистле госпитальлага, Прохладна жанында окопла кызганлага барып, жаралы солдатлага ана тилибизде, орус тилде да оюна кёргозтгенди. Ол кыйын жылда Москвадан, Ленинграддан да культурада ишленген белгилы адамла Нальчикке кечюп келгенди. Исмайыл алагга кырауганды, тилманчылык этгенди. Композиторла С.Прокофьев бла Н. Ясковский аны хайырындан бизни жырчыларыбызга, музыкабызга тынгылап, жангы чыгармала жазгандыла.

Немисиле Нальчикке жууклашханда, Рахай улу кьонакыла бла бирге Тбилисиге кетгенди. Анда ол бир кесек заманчыкны орус театрда ишленгенди. Душман кыи-сталганлай а, Нальчикке кыйганды. Малкыр театр жангыдан ишлеп, тау элгеге жюрюп башлаганды.

Фахмуну кючю

1944 жылда, кечюпчюлук-

генди. Ол анда ГИТИС-де биресине окуган кыргызлы танышларын тапчанды. Ала уа анга Фрунзеде опера эм балет театрда администратор болуп ишге кирирге болушхандыла. Андан аны Крупская атлы орус театрда чакыргандыла.

Хар не да тап кыурала барганлай, даучула табылып, ол кечюпчю халкыдан деп, гастрольлага барып онг бермей тохтаганда, Исмайылга театрдан кетерге тышгенди. Алай а чырайы бла кыраучу эм актёр фахмусу бир бирине эришген таулу жашны ишсиз кыймагандыла – аны Култура министрствода инспекторга алгандыла. Арта ол бёлюмге тамата да этгенди. 1950 жылда уа ол Москвада культура институту заочный бёлюмюне кирип, аны бошаганды.

Анда ол алга кыргыз эм орус тилдеде эки китап чыгарганды: «Элде маданияты от жагысы» эмда «Алчы маданият юй». Ызы бла малкыр тилде «Бирге жырайык» деген жыйымдыгын жазганды. Таулу халкыга ол кюнледе ол китапталы маганаларын айтып аныгылатхан кыйынды.

Ата журтну акь тангларына тыбей

1957 жылны кюз артында Рахай улу юйюрю бла Нальчикке кыйганды. Келе-келгенлей, аны Кыбарты-Малкыр жыр-төсө ансамблени башчысына салгандыла. Урушха дери анга аны ата кыарындаш Якуб башчылык этип турганды. Анда иш тыозелгенин керегенде, Рахай улун культура министрствода бёлюмю башчысы этгенди. Ызы бла Али Шогенцуков атлы театры директоруна саладыла.

Солуга кетгенден сора да бош туралмаганды ол – Гостелерадиога ишленгенди, баш редактор болуп. Ол жылда элден халкы жырчылары Нальчикке келтирип, аланы жыраларын, миллет театрлары оюнларын да жаздырып, бай фонд кырауганды. Радиога жангы беруиле чыккандыла: «Концерт – элбер», «Жыр бла бирге», «Поэт бла жыр», «Хайдагыз, кызыла!», «Хайдагыз, жашла!» эм башхала.

Әсепте

«Эришиуге жангыз да кыатышып кыалыу бизге азды»

Москвада каратени бирикдирилген тюрлюсюндон дунияны тарыхда биринчи чемпионаты бла биринчиликтери кыралгандыла. Алагда 30 кыралдан 1500-ге жууук адам кыатышкандыла. Даражалы эришиуге Россейни жыйымдык командасыны санында бизни республикадан каратечиле да сермешгендиле, жетишимли да болгандыла. Кеслерини ауурлук кыауумларында биринчиликте **Астемир Жамбеев** бла **Астемир Гудов** хорлагандыла. **Роман Капранов**, **Байрамукъланы Рашит**, **Залим Бишенов** - «кюмюш», **Владимир Бетров** бла **Эльдар Бабугов** доммак майдалланы кытыхандыла. Чемпионатда алтын майдалланы **Алан Макоев** бла **Мухамед Дышеков** алгандыла. Ала ны тренерле **Сабанчыланы Мурат**, **Шахмырзаланы Шахмырза**, **Казбек Майрамуков**, **Даут Кешев**, **Зураб Джинчарадзе**, **Рустам Гудов** бла **Мурат Бабзев** ойретедиле.

Каратечиле эм аланы тренерлери бла Кыабарты-Малкыарны Спорт министрствосунда тубешиу кыралганды. Ала ны жетишимлери бла министрни орунбасары **Заур Хежев** алгышлаганды. Бу чемпионат бла биринчилик кыралыбызны спорт жашауунда бек магъаналы ишледиле. Анда алчы жерлеге чыккыаныгыз сизни харкюнлюк жарауугузу, кесигизни аямай кюрегенигизге шагъатлык этедиле, дегенди ол.

Озган эришиуленни юслеринде оюмун айта, Сабанчыланы Мурат бу чемпионатны бардыруу эки кере кечюрюлгенни, аны спортчула бек сакълаганларын чертгенди. Майдалла ючюн сермешлеге дери да кеп

айыруу тубешиуле болгандыла, хар ауурлук кыауумда аслам каратечи эришгенди. Ала ны асламысы даражалы турнирлени чемпионлары болгандыларын да белгилерге тийишлиди. Бизден төрт адам кыралны абадан жыл сандагы жыйымдык командасына киралгандыла, алтаулан да юниорланы командаларына кышулгандыла.

Чемпионатда алтын майдалланы кытыхан Алан Макоевге бла Мухамед Дышековха спортну халкыла аралы усталары деген атла берилгендиле. Энди муратыбыз, бу хорламла бла чекленип кыалмай, усталыгыбызны бютюн ёсдюрюп, Европаны чемпионатында андан да жетишимли сермеширгеди, ол а майда Санкт-Петербургда болукъуду, деп билдиргенди тренер.

Каратечилени атларындан сёлеше, чемпион Алан Макоев ол эришиуге жангыз да алтын майдал ючюн барганынын айтханды. «Чемпионатха кеслерини кыралларында эм кючлю спортчула келген эдиле, аны ючюн сермешле тынч ётмегендиле. Кыатышыу неда экинчи, ючюнчю жер ючюн барыу бизге келишмейди, аллай сагышла хорларга чырмау этедиле.

Мен ашихара карате бла кюрешип турганма, бу мени алтынчы дуния даражалы чемпионатымды. Бирикдирилген каратеден быллай чемпионат, биринчи кере кыралганына кырамай, тынгылы ётдюрюлгенине ыспас этерчады. Биз каратени башха тюрлюлеринден жарау этгенликке, мында жорукълагъа тюзелирге кыйын болмаганды», - дегенди ол. Сабанчыланы Мурат ангылатха-

ныча, бу эришиуге бизден каратени талай тюрлюсю бла – кудо, кёкушинкай, ашихара эм башхалары бла – кюрешгенле баргандыла, бирикдирилген каратедде алагда бир бирлери бла сермеширге, кыаруларын кёрюрге эркинлик бериледи.

Тубешиуге россейли спортчуланы дуния, Европалы эм башха магъаналы эришиуге кыатышырга эркинликтери сыйырылганыны проблемасы да кётюрюлгенди. Аны бла байламлы тренерле бу оюулан терсликтери ачыкъланырыны, каратечилерибиз а Олимпиадалагда кыатышырларына ышанганларын билдиргендиле.

Сабанчы улу айтханыча, карате алыкыа Олимпиада системага кырип бошамаганыны хайырындан алагда быллай чекле салынмайдыла. Заур Хежев а спортчуланы быллай чурумлагда эс бурмазга, жарауларын кыймазга чакырганды. Ол угъай, эм кючлюле болурга кюрешгиз. Бизни спортда ахшы терелерибиз, спорт тарыхыбызны кыраган гёжөфлерибиз бардыла, дегенди.

Тренерлеге да хурмет эте, ол спортчуну хорламларында кимден да бек аны юйретген адамны кыйыны улуу болганын эсертгенди. Тренер сохтасы жангыз да кыарыуу болуруна, приёмланы билирине кыайгырып кыалмайды, ариу ниетде ёсерине кыарайды, адамлыккыны багаларга юйретеди. Аны ючюн бютюн улуу бийикликте итингиз, ахшы юлгю алыгыз, заманыгызны багалай билигиз, дегенди Заур Хежев.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.
Сурат авторнуду.

Билим

Ана тилге, адабиятка, чыгармачылыкка сейирлерин кыозгъай

Элбрус районну Жер-жерли самоуправление советинде кыралган жаш тёлю палата ишин жетишимли бардырады. Жандауурлукъ, табийгъатны кыоруулау, белгили адамлагда, байрамлагда жораланган жумушланы кыарайды, аланы бардырады, алагда не кыадар кеп сабий, жаш тёлю кыатышырына кыайгырады.

Бу кюнде уа малкыар адабиятны мурдорун салган Мечиланы Кязимни 160-жыллыгына аталган элбер халда оюн кыраганды. Ол Кенделенде Доттуланы Ахматны атын жюрюткен 1-чи номерли орта школда малкыар тилде ётгенди. Аны кезуонде тамата классланы окуучулары Мечиланы Кязим, нарт сёзле бла байламлы кеп соруулагда жууапла бергендиле, айтымлыны кыалай кечюре билгенлерин да кёрюзгендиле. Жаш тёлю палатаны таматасы Жаппулары Мадина башчылык этген жюри элбер оюнга кыатышханланы билимлерине бийик багъа бергенди. Айырмалыла грамотала эмда эсде кыаллык саугъала кёллу болгандыла. Андан сора уа ахшы концерт да кёрюзюлгенди.

Жер-жерли самоуправленияны советини башчысы Отарланы Исмайыл быллай окшычуулары ана тилге, адабиятка, халкы чыгармачылыкка сейирлерин кыозгъаганларын, ала дайым да бардырылыкларынын чертип айтханды.

ТЕМИРЛАНЫ Анатолий.

Саулык

Бауруну багыууда – кыйматлы амал

Нальчык шахарны 1-чи номерли клиника больничасында бауруну онкологиядан багыуу жаны бла операцияны жангы тюрлюсю биринчи кере этилгенди. Аны Москвада Семашко атлы Жол клиника больничасы ауруну радиохимия амалыла да ачыккълау эмда багыуу бёлюмюню таматасы Герман Докшоков бла Нальчыкни 1-чи номерли клиника больничасыны онкология бла малоинвазив хирургия бёлюмюню таматасы Беслан Балкаров ётдоргендиле.

Герман Докшоковну башчылыгы бла саусузну баурунда метастазалагда рентген-контроль аппарат бла химиоэмболизация этгендиле. Ол а рак аурудан багыууну бир тюрлюсюдо. Аны энчилиги – ауруган жерге кыан жибермеудю, ары жалаанда химия дарманы ётдюрюудю. Алай бла аурууу клетка, клиспоруду кереклисича аламай, кырылып барадыла.

Операциядан сора саусузну юйюне жибергендиле. Ол врачланы кыарамларында бир ауук заманны турлукъду, деп билдиргендиле Саулык сакълау министрствону пресс-службасындан.

ТОКУМАЛАНЫ Салим.

Контроль

Татлы ашарыкыла кьоркьуусуздула

Роспотребнадзору Кыабарты-Малкыарда управлениясыны специалисттери татлы продукция чыгарган предпритиялада эмда ала сатылган жерледе быйыл 57 тюрлюсю сыналганды. Лабораторияда аланы пестицид, мышьяк, ртуть, кьоргъашин, кадмий дегенча затлагда тинтгендиле эмда бары да тийишли излемлеге келишгенлерин тохташдыргандыла.

Дагыда бир кесегинде уа микробиология, физико-химия затла, радионуклидле ГМО болгандыларына бла кыалганларына кыаргандыла. Бу жаны бла да айтырча зат табылмаганды. Алай кьоркьуусузлугуна эмда кыачествосуна шагъатлык этген кыайгылары болмаганды ючюн а татлы ашарыкыладан талайы (43 килограмм) сатыудан кетерилгенди.

Тхэквондо

Командабызда – 54 майдал

Нальчыкде Универсал спорт комплексде тхэквондо-дан «Элбрусну кубогу» деген битеуроссей эришиулени эсеплери чыгарылгандыла.

Бу эришиуге жыл сайын кыралны субъектлеринден, крайларындан бла областларындан эм умутландырган, кыарыуу спортчула кыатышдыла. Быйыл Нальчыкде спортну устасы деген ат ючюн Россейден, Азербайджандан, Кызахстандан бла Иорданиядан 900 тхэквондочу сермешгендиле, адам саны бла СКФО-да ол эм улуу турнир болганды.

Кубок юч кюнюн ичинде бардырылганды. Битеукоманда эсепде биринчи жерни Дагыстандан кыауум алганды, Ростов областыдан кыонакыла – экинчиле, Краснодар крайдан келгенле уа ючюнчюле болгандыла. Турнир бизде ётгени ючюн Кыабарты-Малкыарны командасы битеукоманда эришиуге кыа-

тышамаганды. Болсада бизни спортчула 54 майдал кытыхандыла, аладан 15 – «алтын», 15- «кюмюш» эмда 24- «доммакыдыла».

ХАБИБУЛЛАХЛАНЫ Зульфия.

Аз хайырлана барган сөзлө

Гебен – гатлешде, бичен - гыбдышда

Абажырык – тамырлы жер.

Агъо – тамата кырындыш.

Бауга кирмез – жети жылы болган кый.

Бечуе – жюк сыйреуде хайырлануучу аркыан.

Бёхчия – жыйрык.

Билезик – буундук.

Габаш – табаны ачык болган, юйде кийуучо аяк кийим.

Гатлеш – гитче талачык. Гебен – гатлешде, бичен – гыбдышда, дейдиле таулула.

Гапы – аууз.

Гедеш – тауук орун.

Генжа – байталны ючюнчо жылында

тапхан тайы.

Гёш – ат орун.

Гида – уллу ауузлу жюто балта.

Голлу – эртте заманда Къарачайда, Малкъарда да жашла, кызыла жыйылып этген той, оюн.

Дангыл – учу, кыйыры болмаган.

Деу – мазаллы, кючлю, кыариулу. Холамда Деуле Сырты деп жер барды.

Дос – тенг, шух. Жауу барны, досу да бар (нарт сёз).

Дылгам – бек тик.

Дюрдюр – шорха.

Аетперибиз

Эр кишини, жашны бёрк кийгенини, башлыкъ кысхананы белгилери

Эртте заманлада къарачай-малкъар миллетде эр киши бёркюн къалай кийгенине, башлыкъын къалай кысхананы уллу эс белюнгенди.

Ол затлагъа къарап, жылын, болумун, юйдегили болганын бла болмаганын, сормай, билип тургандыла.

энишге ийилсе, узаймай юйленникиди.

Жаш бёркюню юсю бла башлыкъны кийип, эки къанаты сыртына атылып эселе, алыкъын юйленмегенди.

Башлыкъны онг учу сол инбашы бла сыртына атылып, сол къанаты сол кёкюреги бла ийилсе, кыздан сёз алган жашды.

Башлыкъны сол къанаты онг инбашы бла сыртына атылып, онг кыйыры онг жаны бла

Башлыкъны къанатлары кёкюрегинде бири бири юсю бла ётюп, сыртына бел бауу бла кысылсала, умут этген кызын жашыртын кёрюрге башха элге барады. Улан ызына келе, башлыкъны башы сыртына атылып, къанатлары кёкюреги бла энишге чалдыш этип, бел бауу бла кысылган эселе, кеси умут этгенча болганды, муратына жетгенди.

Жаш башлыкъны къанатлары кёкюреги бла ийилип, бел бауу бла кысылып эселе, юйленгенди.

Бёркню онг жанына жанбаш кийсе, юйленмегенди.

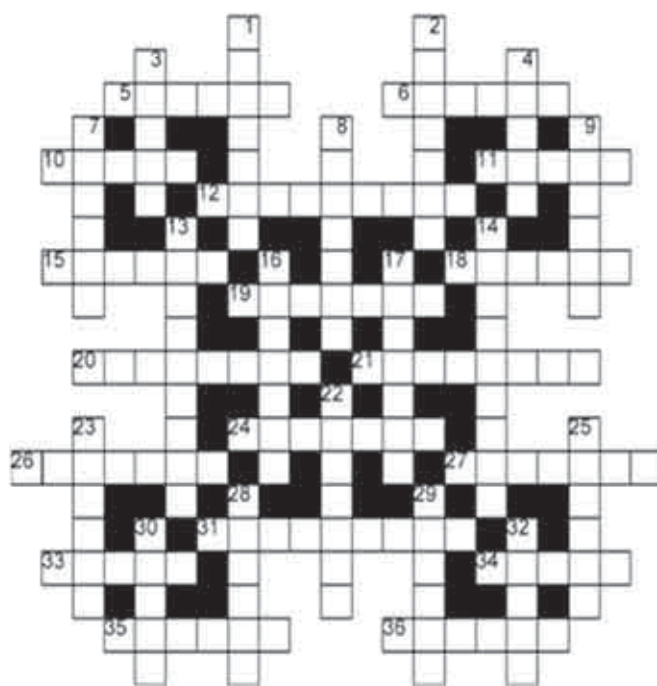
Сол жанына жанбашыракъ кийсе, узаймай юйленникиди.

Кёзлерине басаракъ кийсе, жангы юйленгенди.

БОСТАНЛАНЫ
Зубайда.
«Къарачай» газет.

СЁЗБЕР

ЭНИНЕ: 5. Баш кийим. 6. Тукъум Жазу керек. 12. Кекелли къанатлы. 15. Кезлеу. 18. Саугъа. 19. Кызыл токло. 20. Къонакъбайлыкъны шарты. 21. Жол ёлчем. 24. Жюрек кыйнау. 26. Къурулушчуно ауур темир кереги. 27. Аны къарган озады дейдиле. 31. Мал ауруу. 33. Барган сууну кенг жери. 34. Жигит. 35. Эртегили сабий оюн. 36. Кёзю «къалаууру».

ЁРЕСИНЕ: 1. Нарт. 2. Юйге кирген

жерде отоу. 3. Малкъар прозаны мурдорун салган Хочуланы 4. Бизге сыйлы китап. 7. Алган аскерчини кереги. 8. Аллай башны ит ашар дейдиле. 9. Чыбык буруу. 13. Спортну тюрлюсю. 14. Негр. 16. Таулада аны сокъандыла эртте. 17. Къоркъуп, не этерин билмеген адам. 22. Кёз жаш. 23. Хар ким сыйсыз этген. 25. Бет кыны кетиу. 28. Жукъа темир. 29. От кесекчик. 30. Амазонка. 32. Францианы ара шахары.

ГАЗЕТНИ 146-чы НОМЕРИНДЕ
БАСМАЛАНГАН СЁЗБЕРНИ ЖУУАПЛАРЫ:

Энине: 1. Лаудан. 4. Сармат. 7. Асаба. 9. Къама. 10. Адай. 11. Къадалыу. 12. Мача. 15. Ахча. 17. Салкъынлыкъ. 18. Къаланкъа. 21. Акъкъалай. 23. Къаплахъ. 27. Суубаш. 30. Жангылыкъла. 32. Инжи. 34. Къала. 37. Арымтау. 38. Назы. 39. Омакъ. 40. Ышара. 41. Къауракъ. 42. Нартан.
Ёресине: 1. Локъум. 2. Уумач. 3. Намазлыкъ. 4. Сарынлыкъ. 5. Мудах. 6. Тайпа. 8. Аракъы. 13. Алдау. 14. Асса. 15. Акъла. 16. Чачакъ. 19. Наша. 20. Ана. 21. Ара. 22. Къуру. 24. Азан. 25. Хажи. 26. Кынгырлыкъ. 27. Сакълагъан. 28. Ууакъ. 29. Ауул. 31. Литва. 32. Ийнакъ. 33. Жазуу. 35. Ахмат. 36. Аркъан.

Къабарты-Малкъар Республиканы Культура министерствосуну, «КъМР-Медиа» ГКУ-ну, КъМР-ни Жазуучуларыно союзуно, КъМР-ни Журналистлерино союзуно, «Къабарты-Малкъар» ВТК-ны, «Кабардино-Балкарская правда», «Адыгэ псалъэ», «Заман», «Горянка», «Советская молодёжь» республикалы газетлени, «Литературная Кабардино-Балкария», «Ошхамахо», «Минги-Тау», «Солнышко», «Нур», «Нюр» журналланы редакцияларыны, «Нальчик» ОРТК-ны, «Къабарты-Малкъар» ГТРК-ны, «КъМР-инфо» информация агентствону, «Эльбрус» китап басманы, «Тетраграф» ООО-ну коллективлери **КАУФОВ Хачим Хабасович** ёлгенине уллу бушуу этгенлерин билдиредиле эм аны жууукъларына бла ахуларына кыйгъы сёз бередила.

Учредитель: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствоосу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш редакторну орунбасары),
ЖАНГ УРАЗЛАНЫ Нажабат (баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь),
ТРАМЛАНЫ Зухура,
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асрамлы информацияны эркинликлерин кыруулауу жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - 51532

Газетни басмагъа «КъМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Тетраграф» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Номерге графике кёре 19.00 сагъатда кюл салынады. 20.00 сагъатда кюл салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГАНЛА:

Текуланы Хауа - дежурный редактор; Кетенчиланы Зульфия, Кучукланы Сафият - жууаплы секретарыны орунбасары; Геляяны Валентина - (1,2,3,4-чю бетле), Баллиланы Феруза - (11,12-чи бетле), Зезаланы Лида - (9,10-чу бетле) - корректорла.

Тиражы 1457 экз. Заказ № 1134
Багъасы 15 сомду.

РЕДАКЦИНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5
электрон почтасы:
elbor_50@mail.ru